

Alicja Rakowska

Język

komunikacja

niepełnosprawność

wybrane zagadnienia

Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej
Kraków

Język
komunikacja
niepełnosprawność
wybrane zagadnienia

Akademia Pedagogiczna
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie
Prace Monograficzne nr 363

Alicja Rakowska

Język
komunikacja
niepełnosprawność
wybrane zagadnienia

Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej
Kraków 2003

Recenzenci

prof. dr hab. Tadeusz Gałkowski
dr hab. prof. UŚ Helena Synowiec

ls 2 145221

© Copyright by Alicja Rakowska & Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków 2003

Projekt okładki Maciej Kwiatkowski

ISSN 0239-6025

ISBN 83-7271-217-4

Redakcja/Dział Promocji

Wydawnictwo Naukowe AP

31-116 Kraków, ul. Studencka 5

tel./fax (012) 430-09-83

e-mail: wydawnictwo@ap.krakow.pl

łamanie Jadwiga Czyżowska

druk i oprawa Wydawnictwo Naukowe AP, zam. 45/03

✓
23/04

Wprowadzenie

Rozwój języka dziecka, również języka dziecka z określoną niepełnosprawnością, stanowi przedmiot zainteresowań przedstawicieli różnych nauk humanistycznych. Analizują oni jednak nieco inne problemy szczegółowe. Językoznawców interesuje opanowywanie przez dziecko w określonym wieku poszczególnych podsystemów i kategorii gramatycznych oraz poznawanie praw rządzących rozwojem języka, psychologów i psycholingwistów problemy związane z językowym funkcjonowaniem dziecka, a zwłaszcza wpływem czynników psychologicznych (m.in. poznania i myślenia) na rozwój wiedzy językowej, socjologów i socjolingwistów wpływ czynników społecznych na funkcjonowanie językowe jednostki i określonych grup ludzkich. Dla pedagogów ważnym wątkiem badań jest kształcenie języka oraz jego relacja w stosunku do innych poznawczych komponentów uczenia. Logopedzi, terapeuci i reedukatorzy natomiast zajmują się opracowywaniem i modyfikacją metod diagnostycznych oraz terapeutycznych w wypadku zaburzeń języka.

W wielu czasopismach i publikacjach naukowych znajdujemy informacje o nowych danych empirycznych dotyczących mowy, języka i kompetencji komunikacyjnych człowieka, o przesuwaniu się zainteresowań badaczy z jednych obszarów problemowych do drugih. Bez większych zastrzeżeń przyjmowana jest teza, że jedynie język jest bytem odróżniającym człowieka od innych istot żywych.

Interakcyjna i kognitywna perspektywa interpretowania ludzkich zachowań językowych i komunikacyjnych zaowocowała nowymi badaniami zaburzeń mowy. Ich opis dokonywany jest głównie w aspekcie komunikacyjnym i pragmatycznym. Przedmiotem badań staje się interakcja językowa oraz proces zachowań językowych i niejęzykowych, mówionych i pisanych. Jednocześnie dociekania naukowe łączone są z teoriami funkcjonowania umysłu ludzkiego, wyznaczającymi sposoby interpretowania rzeczywistości i kreującymi działania jednostki.

Postęp w dziedzinie medycyny i rozwój naukowo-techniczny ma wpływ na zmniejszanie się wskaźników śmiertelności niemowląt. Równocześnie zwiększa się liczba jednostek z uszkodzeniami mózgu i niepełnosprawnych somatycznie. Lekarze rozpatrują zaburzenia mowy w obrębie nauk medycznych, badają ich przyczyny i podejmują zabiegi zmierzające do ich eliminowania.

W pedagogice specjalnej również zaszły zasadnicze zmiany. Problemy edukacji i integracji osób niepełnosprawnych koncentrują się wokół poszukiwań skutecznych rozwiązań teoretycznych i praktycznych. Wskazywana jest ścisła współzależność między doświadczanymi przez jednostki niepełnosprawne ograniczeniami a specyfiką środowiska, w którym żyją. Współczesne koncepcje pedagogiki specjalnej ukierunkowane są na wyeksponowanie posiadanych, lecz nie zawsze ujawnionych możliwości i sprawności osób niepełnosprawnych, a nie – jak było dawniej – opisu rodzaju i zakresu dysfunkcji oraz braków. Nowe idee i tendencje programowo-badawcze mieszczą się w nurcie humanistyki holistycznej, w której podejmowane są alternatywne poszukiwania szans rozwoju i autonomii osób niepełnosprawnych.

Przed studentami pedagogiki specjalnej stoi obecnie nowe wyzwanie. Od ich przygotowania merytorycznego i metodycznego, od zainteresowań i determinacji działań zależy zakres poznania i rozumienia inności i odmienności rozwoju oraz funkcjonowania społecznego osób niepełnosprawnych. Od absolwentów tego kierunku będzie również zależeć modernizacja systemu edukacji specjalnej oraz wieloaspektowe wykorzystywanie metod i form oddziaływań edukacyjnych, rewalidacyjnych i terapeutycznych. Skomplikowane uwarunkowania działań związanych z osobą niepełnosprawną powodują, iż kontinuum integracyjnego wsparcia należy upatrywać w różnych strukturach, formach i płaszczyznach aktywnego współuczestnictwa jednostek pełnosprawnych z niepełnosprawnymi. Wiedza o procesie komunikacji interpersonalnej może w istotnym stopniu poprawić poziom wzajemnego rozumienia się, nawiązania, podtrzymania i rozwijania zachowań językowych i niewerbalnych.

Przedstawione w książce problemy stanowiły tematykę moich wykładów, seminariów i ćwiczeń. Opracowanie to nie powstałoby bez udziału studentów studiów dziennych, zaocznych i podyplomowych. Wyrażam im za to podziękowanie.

Składam również wyrazy wdzięczności recenzentom – dr hab. prof. UŚ Helenie Synowiec i prof. dr hab. Tadeuszowi Gałkowskiemu – za życzliwe przeczytanie pracy, a także wnikliwe uwagi krytyczne, które pozwoliły mi ulepszyć tekst.